

Névelőhasználat tulajdonneves szerkezetekben

Viszket Anita (PTE)

A vizsgálatom kiindulópontja az az elterjedt állítás, hogy az egyes számú, jelző nélküli személynevek előtti névelőhasználat nem része az írott (köz)nyelvnek, hanem nyelvjárási, szleng és/vagy beszélt nyelvi jelenség, többek szerint speciális stílusértékkel. (csak illusztrációként: Nemesi 1997, Tompa 1961).

Gyermekkönyvek olvasásakor azonban több olyan írott szöveget találunk, ahol rendszerszerűen felbukkannak az említett jegyekkel rendelkező személynevek előtt a névelők.

A vizsgált korpusz adatait leszűrve a birtokos szerkezetekre, az adatok arra utalnak, hogy az alany-tárgy aszimmetria (Marantz 1984) ennél a jelenségnél is tetten érhető, ahogy az több más esetben is jellemző a magyar nyelvre, lásd a névelőtlen főnevek használatának szabályait és más jelenségeket az Alberti-Laczkó szerk. (megj. előtt) átfogó leíró nyelvtani kötetből. A rendszeres kivételek azonban arra mutatnak, hogy a birtokos személynevek névelőzésénél önmagában nem elegendő ez a magyarázat.

Az adatok alapján felmerül az elidegeníthetőség fogalmára (Haspelmath 2008) visszavezethető megkülönböztetés is, ami más esetekben is fontos szerepet játszik a birtokos szerkezet elemzésében (Alberti-Farkas 2015), de a példák ezt sem támasztják alá elég meggyőzően.

A főnévi szintagma elemzésénél a tágabb kontextust (vagyis ko-textust, Cruse 2006) figyelembe véve a vizsgált főnévi csoportokat az Ariel (2001)-ben (is) ismertetett elérhetőségi elmélet (Accessibility Theory) alapján csoportosítom. A korpusz egy jól körülhatárolható adatcsoportjában az elérhetőségi fokozatok alapján lehet magyarázni a névelő megjelenését. Ez a megközelítés ráadásul elméleti keretbe ágyazott igazolását is nyújtja a korábban sejtésként megfogalmazott sajátos stílusárnyalat megjelenésének.

Alberti Gábor, Farkas Judit 2015. Az elidegeníthető birtoklást kifejező *-j-* képző esete a *-(V)t* főnévképzővel és más főnévképzőkkel. *Jelentés és Nyelvhasználat* 2:1–29.

Alberti, Gábor – Tibor Laczkó (szerk.) megj. előtt. *Nouns and Noun Phrases*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Ariel, Mira 2001. Accessibility theory. An overview. In Sanders – Schilperoord – Spooren (szerk.) *Text Representation: Linguistic and Psycholinguistic Aspects*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. 29–87.

Cruse, Alan 2006. *A glossary of semantics and pragmatics*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Haspelmath, Martin 2008. Syntactic Universals and Usage Frequency: 3. Alienable vs. inalienable possessive constructions. Előadás. Leipzig Spring School on Linguistic Diversity. Leipzig. <https://goo.gl/Bch8Lc> (2017. 2. 18.).

Marantz, Alec 1984. *On the Nature of Grammatical Relations*. Cambridge, MA: The MIT Press.

Nemesi Attila László 1997. A határozott névelő lélektana. *Édes Anyanyelvünk* 19/5:14.

Tompa József (szerk.) 1961. *A mai magyar nyelv rendszere I*. Budapest: Akadémiai Kiadó.